

Тема. Київські «неокласики». Творчість Миколи Зерова.

Мета: ознайомити учнів із творчим кредо неокласиків, життям і творчістю письменника М. Зерова, його внеском у розвиток української літератури; розвивати навички визначення провідних мотивів і настроїв поезій; поглиблювати вміння висловлювати власні думки з приводу поетичної майстерності, філософічності самовираження письменника; виховувати любов до поетичного слова, естетичний смак.

Обладнання: портрети «неокласиків», видання їхніх творів, ілюстративні матеріали, відео презентація про творчість М.Зерова.

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу; літературна композиція.

Хід уроку

1. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Оголошення теми та мети уроку.

Вступне слово вчителя.

Творчий, літературознавчий доробок поетів - «неокласиків», талановитих дослідників літератури, яким судилося поповнити трагічний список жертв сталінського геноциду, - яскрава сторінка історії української літератури, в якій знайдуть моральні та естетичні уроки не лише сучасні, а й прийдешні покоління.

Про поетів – неокласиків та творчість одного з найяскравіших представників цього літературного напрямку – М. Зерова ми й будемо говорити на сьогоднішньому уроці.

2. Актуалізація опорних знань учнів

- Розповідь одного з учнів про М.Семенка та його творчі пошуки.
- Виразне читання поезій М.Семенка, висловлення власних вражень про них.

3. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

- Дослідницька робота: порівняти поетичну естетику авангардистів та «неокласиків».

Позиції авангардистів (футуристів) та «неокласиків»

Спільне

Новаторські пошуки; визнання слова як важливої суспільної, естетичної категорії; майстерність у звукописі.

Відмінне

Футуристи: урбаністичні мотиви; «погляд у майбутнє»; деструкція класичної форми; експерименти зі словом, словотвором.

Неокласики: «погляд у минуле»; дотримання класичної форми; вишуканість; теми, далекі від суспільних проблем.

- З'ясувати за словником літературознавчих термінів поняття «неокласицизм».

Неокласицизм – течія в літературі й мистецтві, що з'явилася значно пізніше занепаду класицизму як літературного напрямку і знайшла свій вияв у використанні античних тем та сюжетів, міфологічних образів і мотивів, проголошенні гасел «чистого» мистецтва та культу позбавленої суспільного змісту художньої форми, в оспівуванні земних насолод. Неокласицизм виник у західноєвропейській літературі в середині 19 ст.

До групи українських (київських) «неокласиків» у 20-х роках 20 ст. належали М.Зеров, М.Драй – Хмара, М. Рильський, П. Филипович, Ю. Клен (Бургарт). Вони відмежовувалися від «пролетарської культури», прагнули наслідувати мистецтво минулих епох, віддавали перевагу історико-культурній та морально-психологічній проблематиці.

Те, що «неокласики» брали за взірць античне мистецтво, представникам влади здалося невизнанням радянської дійсності, тому майже всі вони репресовані, покарані тією чи іншою мірою.

«Неокласики» не були організаційно оформлені й не виступали зі своїми ідейно-естетичними маніфестами.

Слово вчителя:

Самовизначення

Я знаю: ми – тугі бібліографи,
І мудрість наша – шафа книжкова.
Ми надто різьбимо скупі слова,
Прихильники мистецтва рівноваги.
Ніхто не скаже нам: «Жерці і маги!
Ви творите поезії дива...»
Чутливість наша вбога і черства
І не вгамує молодой спраги.

Що слово точене? Чарує звук
Акторських реплік та уданих мук,
Розливних сліз, плиткої гістерії.

І промовляє критик: «Скинь кашкет!

Он світоч наш, він гріє і зоріє,
Люби і поклоняйся: то – поет!»

М.Зеров

Ви послушали поезію, автором якої є один з найяскравіших поетів «неокласиків» Микола Зеров. Доля поета відображає трагедію тодішнього покоління. Його життя було жорстоко обірване, його творчість і ім'я викреслені з літератури і забуті. В сьогоденній Україні ім'я Миколи Зерова не лише повернулося до нас, а й стало символом національного відродження. На сьогоденньому уроці ми ознайомимось із життєвим шляхом і творчістю М.Зерова. Учні –«біографи» і «літературознавці», які мали завдання випереджувального характеру допоможуть нам в цьому.

- Повідомлення учнів про життя і творчість Миколи Зерова, поєднані з демонстрацією відеопрезентації.

Учень 1. Микола Костянтинович Зеров народився 26 квітня 1890 року в містечку Зіньків на Полтавщині, де й минуло його дитинство. Закінчивши двокласну Зіньківську школу, де разом з ним навчався Павло Губенко (майбутній гуморист Остап Вишня), М.Зеров вступив до Охтирської гімназії, а потім, після переїзду батьків до Переяслава в 1903 році майбутній поет продовжив навчання в Першій Київській гімназії, у якій навчався до 1908 року.

У гімназії з його ініціативи зароджується так зване «кролевецьке земляцтво», що згодом перенесеться до університету як своєрідна українська студентська громада. Вчився Зеров на відмінно, але медалі не отримав саме через опозиційні до урядової політики настрої.

1908 року Зеров вступає на історико-філологічний факультет Київського університету. Талановитий студент серйозно займається дослідницькою роботою, вивчає літописи, починає друкуватися в українському педагогічному журналі «Світло», газеті «Рада». Зеров стає активним членом студентської громади, виступає з доповідями, дискутує з літературних та політичних проблем.

Учень 2. У травні 1914 року Зеров, закінчивши університет, їде вчителювати до Златопільської гімназії. Це була глуха провінція, з якої йому вдається вирватися аж у 1917р. Він очолює секретаріат педагогічної ради Київської 2-ї української гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства, а також викладає тут латину. У цей час починає друкуватись в журналі «Книгар», пише вірші, хоча наміру їх друкувати не має. У 1919 – 1920 роках Зеров працює редактором журналу «Книгар», одночасно викладаючи в гімназії, а згодом і в Київському архітектурному інституті, де викладає історію української культури.

У 1920 році виходять друком його книжки «Антологія римської поезії» та «Нова українська поезія», які стали помітним явищем в тогочасному літературному житті. У цьому ж році М.Зеров одружується із Софією Лободою. З голодного Києва Зерова запрошують на роботу в Баришівську соціально-економічну школу, де він працює близько трьох років. У вересні 1923 року його призначили на посаду професора української літератури Київського інституту народної освіти. Одночасно викладав українську літературу в кооперативному технікумі та торгово-промисловій школі. У різні роки Зеров читав лекції в Київському археологічному інституті, в залізничному технікумі, інституті лінгвістичної освіти, вечірньому освітянському університеті. Скрізь його лекції мали великий успіх.

Учень 3. Саме в цей період відбувається знайомство майбутніх «неокласиків», які активно включилися в літературний процес – проводили вечори, дискусії, зібрання.

У 1924 році виходить омріяна Зеровим збірка «Камена» (за античною міфологією, камена – покровителька поезії, муза). Слава про поета М.Зерова випереджала його публікації, а сам Зеров скептично ставився до своїх віршів, називаючи їх «сухарями» на розкішному бенкеті поетичної фантазії. Однак вже багато хто з його сучасників відчув могутню силу цього карбованого поетичного слова, дух класичної простоти, глибоке проникнення у філософську сутність буття, вишукана мова – все це вражало сучасників.

Почалася відома літературна дискусія 1925 -1928 років. Позитивна програма М.Зерова потребувала усвідомлення, осмислення й засвоєння багатств української національної традиції. М.Зеров писав: «Ми повинні повсякчас заявляти про потребу уважного ставлення до всякої культурної цінності. Ми повинні заявити, що ми хочемо такої літературної обстановки, в якій будуть цінитися не маніфест, а робота письменника; жива й серйозна студія літературна; художня вибагливість автора перш за все до самого себе».

Виразне читання віршів М.Зерова.

Читець 1: Ви вже давно ступили за поріг

Життя земного, лірики-півбоги,

І голос ваш – рапсодії й еклоги –

Дзвенить у темі Аїдових доріг.

І чорний сум, безмовний жаль наліг

На берег наш, на скитські перелогі –
Невже повік не знайдете спромоги
Навідатись на наш північний сніг?

І ваше слово, смак, калагатія
Для нас лиш подив, недосяжна мрія
Та гострої розпуки гострий біль.

І лиш одна ще тішить дух поета,
Ода відроджує ваш строгий стиль –
Ясна, дзвінка закінченість сонета.

Читець 2: Так, друже дорогий, ми любимо одно:
Старої творчості додержане вино,
І мед аттіцьких бджіл, й гру дзвінких касталій.
Хай кволі старчуки розводять мляві жалі,
Хай про сучасність вам наспівує схоласт,
Хай культів і фактур наважений баласт
У човен свій бере футуристичний тривій, -
На мудрім кораблі, стовесельнім Арго,
Ти як Тіфій нам, і від стерна свого
Вже бачиш світлу ціль борні! І трудних плавань:
Дуб з золотим руном і колхідійську гавань.

Учитель: Які погляди на поетичну творчість висловив автор у прочитаних поезіях? Висловіть свої думки. (Зеров спирався на тисячолітні традиції і образи Вергілія, Овидія, Горація... Поет закликав митців творити нове, справжнє, гуманістичне мистецтво, беручи за взірець творчість давніх майстрів слова).

Учень 4: М.Зеров, утомившись від дискусій, береться до праці з історії літератури, готує разом з іншими колегами антологію французької поезії,

друкується в журналах. Офіційна влада звинувачувала «неокласиків» в антипролетарських настроях. Зеров поступово майже повністю відходить від літературно-критичної практики, припиняє публікуватися. Він багато працює як упорядник «Збірника з теорії та історії письменства». З 1 вересня 1934 року його усунули від викладання в Київському університеті, але таки залишили на кафедрі займатися науковою роботою. 1 листопада цього ж року наказом ректора Зерова звільнили з посади професора без пояснення причин. Далі – ще один удар – захворів і помер син. У 1935 році Зеров виїздить до Москви, сподіваючись хоча б на тимчасову роботу. 28 квітня 1935 року Миколу Зерова заарештовують і звинувачують у тероризмі. Із поета вибивають зізнання в терористичній діяльності в складі банди літераторів.

Суд над М.Зеровим відбувся 1 - 4 лютого 1936 року. Поет погодився із звинуваченнями, ніби він «належав до керівництва контрреволюційної організації, яка ставила перед собою завдання скинення радянської влади в Україні і створення буржуазної незалежної української республіки», погодився і з тим, що нібито готував замах на партійних керівників Косіора і Постишева. За цими звинуваченнями М.Зерова засудили до десяти років ув'язнення. Інші учасники «групи», які познайомилися тільки під час очних ставок, отримали трохи менші терміни. Усі прибули на Соловки на початку червня 1936 року.

З листопада 1937 року М.Зерова, а також М.Вороного, П.Филиповича, Б.Пилипенка розстріляли. Вони розділили трагічну долю всього «розстріляного відродження», і тільки тепер їхні чесні імена та твори повернено народові.

Читець 3: Свічки і теплий чад. З високих хор

Лунає спів туги і безнадії;

Навколо нас – кати і кустоді,

Синедріон, і кесар, і претор.

Це долі нашої смутний узор,

Це нам пересторогу півень піє,

Для нас на дворищі багаття тліє

І слуг гуде архієрейський хор.

І темний ряд євангельських історій

Звучить, як низка тонких алегорій

Про наші підлі і скупі часи.

А за дверми, на цвинтарі, в притворі

Весна і дзвін, дитячі голоси

І в вогкому повітрі вогкі зорі.

Учитель: От ми і ознайомилися з життєвим і творчим шляхом М.Зерова. Як бачимо, доля поета трагічна. Далі спробуємо стисло проаналізувати особливості поетичної творчості митця. Насамперед хочу зазначити, що значення творчості М.Зерова в історії української літератури важко переоцінити. Вона надзвичайно важлива не тільки як документ епохи, а найперше як творчість, що, поставши в екстремальний для нації час, спрямована в річище загальнолюдської культури, світової цивілізації. Його творчість – переконливий доказ того, що українська література сягнула світових висот. Запрошую до слова наших учнів – літературознавців.

Учень 5: За життя поета вийшла друком одна збірка його віршів – «Камена». Обіймає вона малу частку його доробку. З часом поет значна розширив і доповнив збірку, але видати вже не зміг.

Творив М.Зеров у традиційних, консервативних світових формах: сонеті, олександрійському вірші, елегійних дистихах, що дійшли до ХХ ст. з глибин минулих віків. Поетична праця в цих формах вимагає від автора здатності до узагальненого мислення, високої поетичної майстерності, віртуозного володіння мовою. Офіційні критики звинувачували Зерова в тому, що він відвернувся від сучасності і занурився в чужинецький світ давніх епох. Це була повна нісенітниця. Неповторність і принадність творів Зерова в тому, що вони єднають сучасність поета з античністю, середньовіччям живим органічним зв'язком. Більше того, давньогрецькі, римські, середньовічні історичні й мистецькі поняття стають засобами авторського самовираження, осмислення його трагічної сучасності.

Учень 6: Творчість Зерова – взірєць єдності стилю. У його поезіях немає жодних надмірностей. Головне – його поезія вимагає від читача думання й освіченості. Сьогодні ми називаємо таку поезію елітарною. Корінням своїм вона сягає традицій Риму, католицизму та філософії давніх греків.

У поетичній спадщині Зерова сонет переважає інший жанр, який культивував поет – дванадцятирядковий олександрин. Зеров-сонетист не має

рівних собі в усьому світі. Важливою естетичною властивістю поезії Зерова є характерний перехід від об'єктивного образу природи або історії до зіставленого. Основним його поезії залишається епічний образ, що викликає певні емоції.

- Виразне читання поезії «Київ – традиція».
- Евристична бесіда.
- Визначте історичні віхи в становленні Києва як центру, столиці України, що їх автор називає у вірші.
- На які реалії тогочасної дійсності вказує автор.?
- Як ви думаєте, чому вірш має таку назву?
- У якій формі написано вірш? Визначте його змістові та формальні ознаки.
- Чим незвичний вірш? Як він характеризує автора?

Словникова робота.

Данпарштадт – остготська столиця 3 -4 ст.

Лясотта – австрійський дипломат і мемуарист 16 ст., посол до запорожців.

4. Закріплення знань, умінь і навичок.

Завдання учням.

- Визначте «творче кредо» поетів - «неокласиків» за уривком із поезії М.Зерова

Класична пластика і контур строгий

І логіки залізна течія –

Оце твоя, поезіє, дорога.

Леконт де Ліль, Жозе Ередіа,

Парнаських зір незахідне сузір'я

Зведуть тебе на справжні верхогір'я.

(орієнтація на класичні зразки античної поезії та поезії «парнасців»;
«строгі форми» приведуть українську поезію до світових вершин.

- Інтерактивна вправа «Мікрофон».
- Поезія М. Зерова справила на мене...

5. Підсумок уроку.

6. Домашнє завдання: Знати матеріал про життєвий і творчий шлях Миколи Зерова, вміти аналізувати вірші поета; підготувати повідомлення про творчість інших поетів –«неокласиків».